

■ Selján Péter

Izrael, és egy atomfegyverek nélküli Közel-Kelet esélyei

2011. november. – www.peterseljan.com

Az atomfegyverek a hidegháború évtizedeiben létfontosságúak voltak a nemzetközi biztonság fenntartásához, mivel a két szembenálló szuperhatalom a kölcsönös megsemmisítés kockázatának fenntartásával tartotta sakkban egymást. A poszthidegháborús nemzetközi rendszerben jelentkező megváltozott biztonságpolitikai fenyegetések miatt azonban ma már egyre kockázatosabb, és egyre kevésbé hatékony a nukleáris fegyverekre hagyatkozni. A világ ma már egy új atomkorszak felé halad, melyben egyre nő annak a valószínűsége, hogy terrorista szervezetek atomfegyverre tesznek szert. Márpedig a terroristák ellen nem sokat ér a nukleáris elrettentés stratégiája.¹

A nukleáris fegyverek proliferációja szempontjából a Közel-Kelet régiója kapja ma a legnagyobb figyelmet a témával foglalkozó szakemberek és a nemzetközi közösség részéről. Ez az a térség, ahol a tömegpusztító fegyverekhez kapcsolódó problémák megoldása nélkül szinte lehetetlen bizalomerősítő intézkedéseket megvalósítani, illetve a kooperatív biztonság erősítése felé terelni a régió országait. Kijelenthető, hogy a Közel-Kelet térségében bármilyen tömegpusztító fegyver hosszú távú fenyegetést jelent. Ennek megfelelően az azok leszerelésével kapcsolatos problémák már az arab-izraeli szembenállás korábbi évtizedei alatt is sarkalatos kérdések voltak, noha ma már az iráni atomprogram és Izrael nukleáris arzenálja az, ami egészen biztosan még évekig a non-proliferációs diskurzusok középpontjában áll majd.² Ezért volna szükség a közel-keleti atomfegyvermentes-övezet³ létrehozására, amelyre először Egyiptom és Irán tett még javaslatot 1974-ben az ENSZ Közgyűlése előtt.⁴ Ezt követően a Közgyűlés szinte minden évben elfogadott egy az övezet létrehozását támogató határozatot, melyet 1980-tól az összes arab állam, valamint Irán és Izrael is támogatott.⁵ 1980-ban Izrael is előállt egy hasonló javaslattal, majd 1990-ben Hoszni Mubarak egyiptomi elnök már egy minden típusú tömegpusztító fegyvertől mentes övezet (WMDZF) létrehozását kezdeményezte.⁶ A javaslatokból ugyanakkor máig nem lett

¹ SHULTZ, George P. – PERRY, William J. – KISSINGER, Henry A. – NUNN, Sam: *A World Free of Nuclear Weapons*. In: *Hoover Digest*, 2007 no. 1, January 30, 2007. < <http://www.hoover.org/publications/hoover-digest/article/6109> > Látogatva: 2011.10.06.

² PRAWITZ, Jan – LEONARD, James F.: *A Zone Free of Weapons of Mass Destruction in the Middle East* (UNIDIR/96/24). United Nations Institute for Disarmament Research, New York, 1996. 1. o.

³ A közel-keleti atomfegyvermentes-övezetet (MENWFZ) az ENSZ és a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség javaslatai alapján az Arab Liga 22 tagállama, valamint Izrael és Irán alkotná.

⁴ UN Document A/RES/3263 (XXIX). *Establishment of Nuclear-Weapon-Free Zone in the Region of the Middle East*. 9 December 1974 < <http://daccess-ods.un.org/TMP/3863121.56915665.html> > Letöltve: 2011.09.15.

⁵ PRAWITZ-LEONARD: 59. o.

⁶ UN Document CD/989, 20 April 1990.

semmi, ami nem is oly meglepő, hiszen mindig is tudható volt, hogy a Közel-Keleten csak a politikai feszültség mérséklésével érhető el a tömegpusztító fegyverek terjedésének megfékezése.

1. Az atomsorompó rendszer és az övezet-koncepció

Az atomfegyvermentes-övezetek létrehozásának lehetősége az 1950-es évek közepén jelent meg a politikai diskurzusok témájaként. Először a Szovjetunió tett javaslatot az ENSZ Közgyűlése előtt egy közép-európai atomfegyverektől mentes övezet kialakítására, melynek célja a nukleáris fegyverek terjedésének megakadályozása, illetve az atomháború elkerülése volt.⁷ A nemzetközi közösség azonban az atomfegyver elterjedését úgy kívánta megakadályozni, hogy az ne akadályozza a nukleáris energia békés célú felhasználását. Így az „övezet-koncepcióval” párhuzamosan született egy másik elképzelés is egy globális non-prolifерációs rezsim létrehozásáról, melynek folyamata az úgynevezett „ír-határozattal”⁸ vette kezdetét, és az atomsorompó szerződés (Nuclear Non-Proliferation Treaty – NPT) 1968-as elfogadását eredményezte.⁹ Az atomsorompó rendszer célja az atomfegyverrel már rendelkező államok számának 5 fölé növekedésének megakadályozása, valamint a teljes leszerelés felé (*global zero*) vezető út alapjainak lefektetése lett abban a meggyőződésben, hogy amennyiben további államok tennének szert nukleáris fegyverekre, azzal csak tovább növekedne egy atomháború kitörésének kockázata. Ennek elkerülése végett az egyezmény szerint, ha egy atomfegyverrel rendelkező állam lemond a nukleáris fegyverekről, és aláveti magát a nemzetközi ellenőrzésnek, akkor cserébe támogatást kap a nukleáris energia civil felhasználásához.

Mindeközben fokozatosan körvonalazódott az atomfegyvermentes övezet koncepciója. A lényeges különbség a két megközelítés között az, hogy míg az atomsorompó szerződés nem említi, ezáltal pedig lehetővé teszi az atomfegyverekkel nem rendelkező államok számára, hogy területükön valamelyik atomhatalom nukleáris fegyvereit tárolják – s csak azok birtoklásától tiltja el a részes államokat –, addig az övezet-koncepció még ezt is megtiltja. Ennek a megközelítésnek az első eredménye az Antarktisz Szerződés lett (1959), melyet az 1967-es Világűr Szerződés és az 1971-es Tengerfenék Szerződés követett. Az atomsorompó rendszer sikerének tekinthető, hogy a világ államainak túlnyomó többsége csatlakozott a szerződéshez, köztük a szövegben rögzített öt atomhatalom, az Egyesült Államok, Oroszország, az Egyesült Királyság, Franciaország és Kína is.¹⁰

⁷ PRAWITZ-LEONARD: 1-2. o.

⁸ ENSZ Közgyűlés határozata, UN Document A/RES/1665 (XVI) *Prevention of the wider dissemination of nuclear weapons*. 4 December 1961. < <http://daccess-ods.un.org/TMP/8673547.5063324.html> > Letöltve: 2011.09.15.

⁹ UN Documents A/RES/2373 (XXII). *Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons*. 12 June 1968. < <http://daccess-ods.un.org/TMP/4997492.13457108.html> > Letöltve: 2011.09.05. - UN Documents S/RES/255. 19 June 1968. < <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/248/36/IMG/NR024836.pdf?OpenElement> > Letöltve: 2011.09.15. – Az atomsorompó-szerződést 1968. július 1-én nyitották meg aláírásra, és 1970. március 5-én lépett hatályba.

¹⁰ 2011 júliusáig összesen 189 ország csatlakozott az atomsorompó szerződéshez, így az egyezménynek ma csak India, Pakisztán, Észak-Korea és Izrael nem részese.

AZ ATOMFEGYVERMENTES ÖVEZETEK TÁBLÁZATA¹¹

SZERZŐDÉS	TÉRSÉG	FŐBB TILALMAK
A: Aláírás ideje. H: Hatálybalépés ideje. T: Tagok száma. É: Érvényesség ideje.		
Antarktisz-szerződés A: 1959.12.01. H: 1961.06.23. T: 45 É: határozatlan	Antarktisz, beleértve a jégmezőket is.	Militarizáció tilalma, nukleáris robbantások és nukleáris hulladék tárolásának tilalma.
Tlatelolco-szerződés A: 1967.02.14. H: 1968.04.22. T: 33 É: határozatlan	Mexikó, a Karibi-térség, Közép-Amerika, Dél-Amerika.	Tilos a nukleáris fegyverek tesztelése, alkalmazása, előállítása, beszerzése, fogadása, raktározása, telepítése.
Rarotonga-szerződés A: 1985.08.06. H: 1986.12.11. T: 13 É: határozatlan	Ausztrália, Új-Zéland, Dél-Csendes-óceán térsége.	Tilos a nukleáris robbanóeszközök előállítása, beszerzése, birtoklása, tesztelése.
Bangkok-szerződés A: 1995.12.15. H: 1997.03.27. T: 10 É: határozatlan	Délkelet-Ázsia.	Tilos az atomfegyverek előállítása, beszerzése, birtoklása, tesztelése, szállítása, állomásoztatása.
Pelindaba-szerződés A: 1996.04.11. H: 2009.07.15. T: 31 É: határozatlan	Afrika.	Tilos a nukleáris robbanó eszközökkel kapcsolatos kutatás, az azokkal kapcsolatos fejlesztés, ilyen fegyverek gyártása vagy beszerzése, birtoklása és tesztelése, továbbá a nukleáris hulladék tárolása.
Közép-Ázsiai-szerződés A: 2006.08.09. H: 2009.03.21. T: 5 É: határozatlan	Közép-Ázsia (Kazahsztán, Kirgizisztán, Tádzsikisztán, Türkmenisztán, Üzbegisztán).	Tilos a nukleáris fegyverekkel kapcsolatos kutatás-fejlesztés, az atomfegyverek gyártása, azok készletezése, beszerzése, birtoklása, tesztelése.

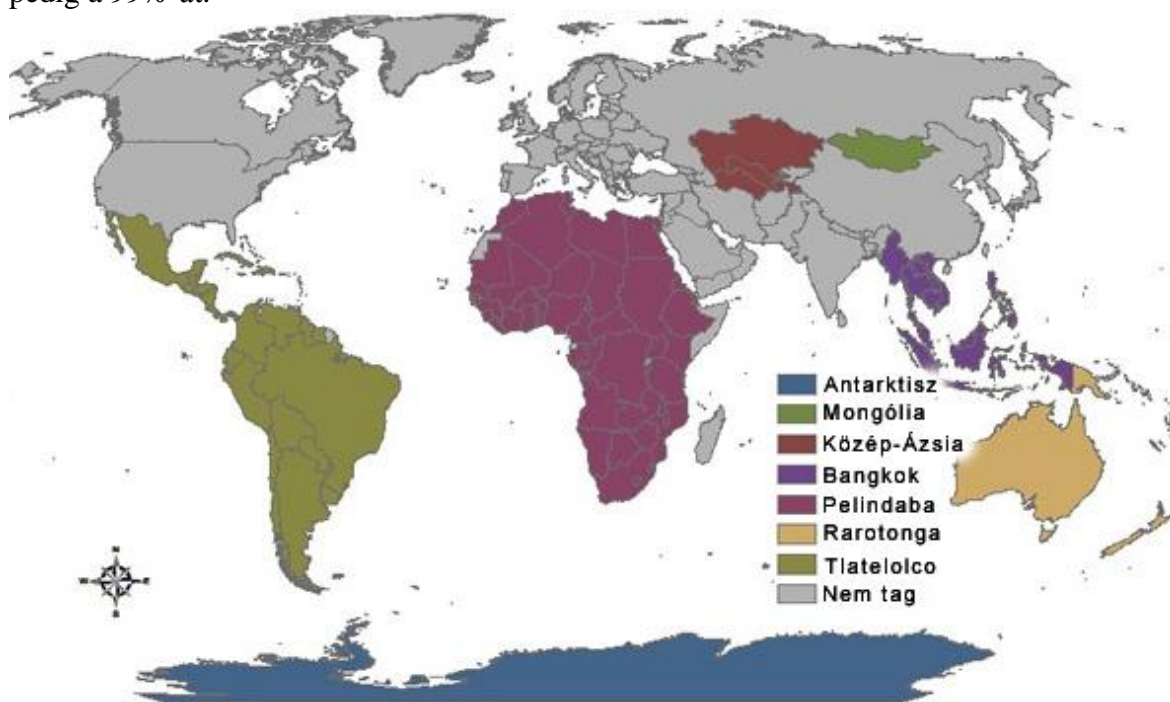
1.1. Az övezetek létrehozása

Az atomfegyvermentes övezetek célja az újabb nukleáris fegyverrel rendelkező államok megjelenésének, illetve az atomfegyverek telepítésének megakadályozása az azoktól mentes területen. Az övezet létrehozásakor a részes felek vállalják, hogy területükön nem gyártanak, nem fogadnak és nem állomásoztatnak atomfegyvert, ezáltal mérsékelve a nukleáris proliferáció kockázatát. Az elképzelés lényege, hogy amennyiben egy adott állam bízhat abban, hogy a szomszédos országok nem kezdenek fegyverkezési céllal atomprogramba, maga is kisebb eséllyel törekszik majd atomfegyver beszerzésére. Az

¹¹ Nuclear-Weapons-Free Zones: Comparative Chart. Inventory of International Nonproliferation Organizations and Regimes Center for Nonproliferation Studies Last Updated: 5/5/2011. <
http://www.nti.org/e_research/official_docs/inventory/pdfs/apmnwfc.pdf> Letöltve: 2011.09.01.

atomfegyvermentes övezetek így alkalmasak lehetnek a regionális biztonsági dilemmák feloldására, ezért a globális non-prolifерáció egyik legfontosabb pillérévé váltak.¹²

Az első atomfegyvermentes övezetet az 1967-ben aláírt tlatelolcói szerződés hozta létre Dél-Amerikában, melynek alapjaira építve 1975-ben az ENSZ Közgyűlés hivatalosan is elfogadta az atomfegyvermentes övezet fogalmának meghatározását.¹³ Azóta további négy hasonló övezet jött létre a csendes-óceáni térségben (Rarotonga-szerződés, 1985), Délkelet-Ázsiában (bangkoki szerződés, 1995), Afrikában (pelindabai szerződés, 1996), illetve legutóbb Közép-Ázsiában (2006).¹⁴ További példaként ide sorolható még a már említett Antarktisz Szerződés (1959), és az önmagát atomfegyvermentes övezetté nyilvánító Mongólia (1995) esete is. Az eddig létrehozott összesen hét atomfegyvermentes-övezet lefedi a szárazföldi területek több mint felét, a déli féltekének pedig a 99%-át.¹⁵

Atomfegyvermentes övezetek¹⁶

Az utóbbi évtizedek tapasztalatai alapján az egyik legfontosabb követelmény az ilyen övezetekkel szemben, hogy az abban részes államok csak önkéntes alapon hozhatják azt létre, jogilag kötelező erejű, határozatlan időtartamra szóló nemzetközi szerződéssel, melynek értelmében tilos nukleáris fegyverek gyártása, birtoklása és tesztelése. A kötelezettségvállalás mellett szükség van egy hatékony verifikációs mechanizmus létrehozására is, miközben az övezet a részes felek döntése értelmében adott esetben nem

¹² GYENE Pál - HARANGOZÓ Dániel: *A közép-ázsiai atomfegyvermentes-övezet*. In: *Nemzet és biztonság: biztonságpolitikai szemle*, IV. évfolyam, 6. szám, 2011. július, 53-54. o.

¹³ UN Document A/RES/3472 B (XXX). *Comprehensive study of the question of nuclear-weapon-free zones in all its aspects*. 11 Dec. 1975. < <http://daccess-ods.un.org/TMP/4986815.45257568.html> > Letöltve: 2011.09.15.

¹⁴ GYENE-HARANGOZÓ: i.m. 51-52. o.

¹⁵ PRAWITZ, Jan: *A Note on the Proposed Zone Free of Mass Destruction in the Middle East*. Presented to the 2nd Conference on The Middle East Weapons of Mass Destruction Free Zone, London, 17-18 September 2007. 2-3. o. < <http://www.cisd.soas.ac.uk/Editor/assets/wmdfzme%20%20prawitz%20070917%20rev.doc> > Letöltve: 2011.08.17.

¹⁶ Forrás: < <http://acdis.illinois.edu/assets/images/acdisgallery/220.jpg> > Letöltve: 2011.09.29.

akadályozhatja a békés célú nukleáris tevékenységet. Mindezek mellett az atomfegyvermentes övezet létrehozó szerződés elfogadása nyomán a kialakult gyakorlat szerint konzultációkra, majd megállapodásra kerül sor az atomhatalmakkal az övezet tiszteletben tartására vonatkozó negatív biztonsági garanciák biztosításáról.¹⁷

Megjegyzendő, hogy egyes atomhatalmak csak az általuk meghatározott feltételek esetén hajlandók támogatni újabb atomfegyvermentes övezet létrehozását. Izrael és a közel-keleti atomfegyvermentes övezet létrehozásának kérdése szempontjából mindenképpen említésre méltó, hogy az Egyesült Államok feltételként jelölte meg, hogy egy esetleges új övezet létrehozása nem érinthet hátrányosan már meglévő biztonsági megállapodásokat, valamint az érintett államok egyéni és kollektív önvédelemhez való jogát.¹⁸

2. Izrael nukleáris politikája

Az ellenséges környezet miatt Izrael a lakosság számához és az ország nagyságához képest mindig is jelentős létszámú fegyveres erőt tartott fenn.¹⁹ Mindemellett már a korai időszakban létfontosságúnak tartotta a megfelelő elrettentő erő biztosítását, melynek ma központi eleme az atomfegyver. Az 1948-49-es első arab-izraeli háborúban aratott izraeli győzelem ellenére Ben-Gurion miniszterelnököt továbbra is aggasztotta, hogy az arab államok együtt összefogva túlerőt képezhetnek Izrael hagyományos erői felett, ezért a zsidó állam már az 1950-es években elindította atomprogramját. Az atomfegyvert ugyanakkor utolsó lehetőségnek tekintették, amennyiben a hagyományos erők kudarcot vallanának.²⁰

Noha Izrael külpolitikájának egyik központi eleme az úgynevezett „nukleáris kétértelműség”, melynek értelmében a zsidó állam sem megerősíteni, sem cáfolni nem hajlandó nukleáris arzenáljának létezését, ma már tulajdonképpen nyílt titok, hogy Izrael 1967-óta²¹ a Közel-Kelet egyetlen nukleáris fegyverrel rendelkező hatalma, és a mindenkori kormány igyekszik is mindenáron megakadályozni, hogy az ország közvetlen biztonsági környezetében valamely hatalom nukleáris fegyverre tegyen szert.²² Miközben az arab államok az atomsorompó szerződés aláíróiként nem rendelkeznek atomfegyverekkel, az izraeli atomarzenál léte 1986-óta általánosan elfogadott tény, miután Mordechai Vanunu, az izraeli Dimona nukleáris létesítmény egyik dolgozója a sajtó elé tárta az erre vonatkozó bizonyítékait.²³ Az orosz hírszerzés korábbi jelentései²⁴ szerint

¹⁷ Negatív biztonsági garancia esetén az adott atomhatalom vállalja, hogy tartózkodni fog a nukleáris agressziótól. Pozitív garanciáról akkor beszélünk, ha egy atomhatalom kész aktívan támogatni egy esetleges agresszió áldozatát.

¹⁸ GYENE-HARANGOZÓ: i.m. 53. o.

¹⁹ A jelenleg 176 ezer fős haderő vezetése szükséghelyzetben 565 ezer tartalékost képes mozgósítani. A sorkötelezettség a tisztek esetében férfiaknál 48, alacsonyabb rendfokozatokban 36, nőknél (ha nincs családjuk) 24 hónap. A sorkatonai szolgálat csak a zsidó és a drúz állampolgárokra kötelező. – The Military Balance 2011, The International Institute for Strategic Studies (IISS), March 08, 2011, 313. o.

²⁰ COHEN, Avner – MILLER, Marvin: *Bringing Israel's Bomb Out of the Basement*. In: *Foreign Affairs*, September/October 2010. Volume 89, Number 5. 33. o.

²¹ Avner Cohen, az izraeli nukleáris politika egyik fő szakértője szerint Izrael 1967 májusában szerelte össze első atomfegyverét.

²² GAZDIK Gyula: *Izrael biztonságpolitikája a békefolyamat tükrében*. In.: *Új honvédségi szemle: a Magyar Honvédség központi folyóirata*, LVII. évfolyam, 12. szám, 2003. december. 38. o.

²³ N. RÓZSA Erzsébet: *A nukleáris fejlesztések új hullámai az arab világban*. MKI-tanulmányok, 2008/19. 7. o. < <http://www.kulugyiintezet.hu/pub/displ.asp?id=MLVELA> > Letöltve: 2011.10.08.

²⁴ Russian Foreign Intelligence Service: *Report of the Proliferation of Weapons of Mass Destruction*, Moscow, 1993. In.: *Journal of Palestine Studies (JPS)*, Vol. 22, no. 4, 1993/4. 135. o.

Izrael évi 5-10 nukleáris fegyver előállításához elegendő uránkészlettel rendelkeznek, így az 1968 óta felhalmozott nukleáris eszközeinek száma 200-300 közé tehető.²⁵

A nukleáris kétértelműség politikájának gyakorlását Avner Cohen és Marvin Miller szerint 1969-ben foglalták írásba Golda Meir izraeli miniszterelnök és Richard Nixon amerikai elnök titkos megállapodása során, melynek értelmében a két vezető megegyezett, hogy amíg Izrael atomfegyvereit elrejt a nyilvánosság elől (nem deklarálja azok létezését, és nem hajt végre kísérleti robbantást), az Egyesült Államok tolerálni fogja Jeruzsálem nukleáris programját. Ezt a politikát azóta minden amerikai elnök és izraeli miniszterelnök megerősítette.²⁶

A kétértelműség politikája sokáig izraeli sikertörténetnek volt tekinthető, hiszen miközben biztosította a zsidó állam számára az elrettentést a külső fenyegetésekkel szemben, nem kellett foglalkoznia a nukleáris fegyver birtoklásából származó hátrányokkal. Mára azonban a közel-keleti nukleáris monopóliummal rendelkező Izraelnek szembe kell néznie két komoly fenyegetéssel. Ezek közül az egyik Irán nukleáris programja, melynek békés jellege nemzetközileg széles körben vitatott. A második pedig a közel-keleti atomfegyvermentes övezet felállításának egyre növekvő nemzetközi támogatottsága.²⁷

Gawdat Bahgat egyiptomi professzor szerint az izraeli nukleáris politika megértéséhez öt fontos tényezőt kell szem előtt tartanunk:²⁸

- A holokauszt emléke komoly lenyomatot képezett az izraeli társadalom tudatában, mely eredményeképpen a nukleáris fegyverek egyfajta biztosítékot jelentenek az ellenséges környezetben való fennmaradás biztosításához.
- A zsidó állam szerint a kétértelműség politikája a külső fenyegetés elrettentését szolgálja, ebben az értelemben pedig hozzájárul a térség biztonságához és stabilitásához.
- Izraeli vezetők²⁹ már többször kijelentették, hogy nem a zsidó állam lesz az első, amely „bevezeti” a nukleáris fegyvert a térségben, ugyanakkor azt sem hagyja majd szó nélkül, hogy mások atomfegyverre tegyenek szert a környezetében. Ezt bizonyítja a francia tudósok közreműködésével épített osziraki erőmű 1981-es lebombázása, legutóbb pedig 2007 szeptemberében mértek csapást izraeli harci gépek egy épülő szíriai atomreaktorra, mely feltételezések szerint atomfegyver gyártásához szükséges nukleáris anyagot állíthatott volna elő.

²⁵ Ezeket a becsléseket azóta több jelentés is megerősítette lásd: *GlobalSecurity.org*: Nuclear Weapons Stockpile-Israel: < <http://www.globalsecurity.org/wmd/world/israel/nuke-stockpile.htm> > Látogatva: 2011.09.03. - *Federation of American Scientists*: Nuclear Weapons-Israel: < <http://www.fas.org/nuke/guide/israel/nuke/> > Látogatva: 2011.09.03.

²⁶ COHEN-MILLER: i.m. 30. o.

²⁷ Uo. 30-31. o.

²⁸ BAHGAT, Gawdat: *Prospects for a Nuclear Weapons Free Zone in the Middle East*. In: *World Affairs*, Volume 169, Issue 4, 161-168. o.

²⁹ Az izraeli atomprogramért felelős Simon Peresz 1963 áprilisában John F. Kennedy amerikai elnökkel a Fehér Házban folytatott tárgyalásai során jelentette ki, hogy „nem Izrael lesz az első, aki bevezeti a nukleáris fegyvereket a Közel-Keleten”. Két évvel később Levi Eshkol izraeli miniszterelnök tette Peresz szavait a zsidó állam hivatalos politikájává. – *Wisconsin Project on Nuclear Arms Control: Israeli Nuclear Program Pioneered by Shimon Peres*. The Risk Report, Volume 2, Number 4, July-August 1996. < <http://www.wisconsinproject.org/countries/israel/Israel-nuclear-peres.html> > Látogatva: 2011.10.29.

- A zsidó állam szkeptikus a non-proliferációs rezsimek hatékonyságát illetően, ezért nem is részese egy fegyverzetellenőrzési egyezménynek sem³⁰, valamint mindeddig nem is járult hozzá a dimonai létesítményének ellenőrzéséhez.
- Izrael továbbra is ragaszkodik hozzá, hogy mindaddig nem lesz hajlandó tárgyalni a nukleáris fegyverek opciójának feladásáról, amíg nem sikerül rendeznie regionális kapcsolatait. Mindezek tükrében kijelenthető, hogy a zsidó államra nehéz lesz nyomást gyakorolni ebben a tekintetben, s minden bizonnyal addig nem fog rábólintani a közel-keleti atomfegyvermentes-övezet létrehozására, míg sikerrel nem járt a békefolyamat.

3. A nukleáris fegyverek opciójának feladása

Izrael nem egy nukleáris fenyegetéssel szemben fejlesztette ki nukleáris képességét, hanem létfenyegetettsége miatt, elrettentésként. Amennyiben az arab államok fegyverzetellenőrzési és leszerelési megállapodásokkal hozzájárulnának az izraeliek bizalmának megerősítéséhez, az előtérbe hozhatná a nukleáris proliferáció elleni intézkedések szükségességét. Így viszont, noha jelenleg Izrael számára a nukleáris elrettentés és a régió tömegpusztító fegyverektől való megszabadítása egyaránt fontos, a kettő élesen szemben áll egymással.³¹ Amennyiben Izrael ellenségei is atomfegyverre tennének szert – figyelembe véve az ország kis területét és nagy népsűrűségét – a zsidó állam kénytelen volna szembenézni a pusztulásának lehetőségével, ezért létfontosságú számára a közel-keleti nukleáris fegyverkezési verseny elkerülése. Részben tehát ennek is köszönhető, hogy Izrael más atomfegyverrel rendelkező országoktól eltérően sem megerősíteni, sem tagadni nem hajlandó nukleáris fegyvereinek létezését, sőt, az izraeli kormány többnyire semmilyen módon sem szokta kommentálni a zsidó állam nukleáris tevékenységét feszegető kérdéseket.

Izrael „kétértelmű” nukleáris politikája már régóta feszültségforrás a térségben, de közben komoly aggodalmat keltett a régióban Irak, Szíria, Algéria, Líbia és Irán tömegpusztító fegyverprogramja is. Mindazonáltal megjegyzendő, hogy az érintett államok többsége részese több nemzetközi fegyverzetkorlátozási egyezménynek. A zsidó államon kívül például a régió összes állama részese az atomsorompó szerződésnek.³² Noha az izraeli atomarzenál jelenti továbbra is a legnagyobb fenyegetést az arab világ számára, a nukleáris fegyverek proliferációja szempontjából Irán lett az elsőszámú kihívás, nem csak a zsidó állam, de a Perzsa(Arab)-öböl országai számára is, miközben a nemzetközi közösség az egész régió atomfegyver-mentes övezetté nyilvánítását szeretné elérni.³³

A kétértelműség politikája máig nagy támogatottságot élvez az izraeli biztonsági szektor tagjainak körében, akik szerint alternatíva hiányában Izrael nukleáris státuszának felfedése komoly nemzetbiztonsági kockázatot jelentene.³⁴ Ugyanakkor a kétértelműség politikája nagyban megnehezíti Izrael számára, hogy komoly fegyverzetellenőrzési és leszerelési tárgyalásokba kezdjen akár regionális, akár globális szinten.³⁵ Az a felfogás, hogy szükség van a kétértelműség fenntartására, kényelmes kifogássá lett a

³⁰ Az Átfogó Atomcsend Szerződést (CTBT) bár aláírta Izrael, máig nem ratifikálta. Lásd a Fegyverzetellenőrzési Szövetség (ACA) internetes oldalán az aláírók és a ratifikációk táblázatát. < <http://www.armscontrol.org/factsheets/ctbtsg> > Látogatva: 2011.10.29.

³¹ United Nations Institute for Disarmament Research (UNIDIR): *National Threat Perceptions in the Middle East*. Research Paper N° 37, Geneva, September 1995. 6. o.

³² Uo. 2. o.

³³ PÉCZELI Anna: *Middle Eastern Perceptions and Attitudes to the Proposed Nuclear-Weapon-Free Zone*. In: *Grotius*, 2011. 1.o. < <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=TGPRVE> > Letöltve: 2011.07.08.

³⁴ COHEN-MILLER: i.m. 33. o.

³⁵ Uo. 34. o.

fegyverzetellenőrzési és leszerelési kezdeményezésekből való kimaradáshoz, melyek azonban Izrael érdekét is szolgálnák. Ebben az értelemben tehát az a politika, mely az 1950-es és 1960-as években még Izrael érdekét szolgálta, ma már akadályozza a zsidó állam politikai és diplomáciai célkitűzéseinek elérését.³⁶

„Irán fenyegetés a békére!” • Gyakran érik bírálatok Izraelt, amiért kritizálja Irán atomprogramját, miközben nyílt titok, hogy a Közel-Keleten egyedül Izrael rendelkezik nukleáris fegyverekkel.³⁷

Noha Izrael támogatja a proliferáció és a nukleáris terrorizmus kockázatait csökkentő lépéseket, mivel nem részese az atomsorompó szerződésnek, jogilag nem kötelessége támogatnia annak 6. cikkelyét. Mindezek ellenére a zsidó államnak világosan ki kellene jelentenie, hogy a közel-keleti atomfegyvermentes-övezet támogatásával egyben az atomsorompó-szerződés 6. cikkelyét, ezáltal pedig a nukleáris fegyverek leszerelését is támogatja. Bár a nyugati nemzetközi közösség közel-keleti nukleáris fegyverekkel kapcsolatos aggodalmai inkább Irán atomprogramjára koncentrálnak, mintsem Izrael alagsorban őrzött atomfegyvereire, az atomfegyvermentes övezet létrehozása pártatlan megoldást jelentene mindkét problémára.³⁸

A kétértelműséget követő nukleáris politika feladása sok kockázatot rejt magában, s ezért óvatosan kell kezelni. Az Arab Liga pár évvel ezelőtt például közös nyilatkozatban fogalmazta meg elhatározását, hogy ha Izrael nyíltan elismeri atomfegyverkészletének létét, az arab országok kilépnek az atomsorompó szerződésből. Ugyanakkor Izrael évtizedek óta követett nukleáris politikájának lazítása lehetővé tenné a zsidó állam számára, hogy jobb partnere legyen a nemzetközi non-prolifерációs rezsimeknek, növelje tekintélyét, mint felelős, bár státuszában el nem ismert atomhatalom.³⁹

Az iráni fenyegetés tekintetében többen jogosan gondolhatják azt, hogy Izraelnek az Arrow, illetve a Vaskupola névre keresztelt rakétavédelmi rendszerek fejlesztése mellett

³⁶ COHEN-MILLER: i.m. 34. o.

³⁷ Forrás: < http://mrzine.monthlyreview.org/2010/images/nuclear_israel.gif > Letöltve: 2011.10.14.

³⁸ COHEN-MILLER: i.m. 36-37. o.

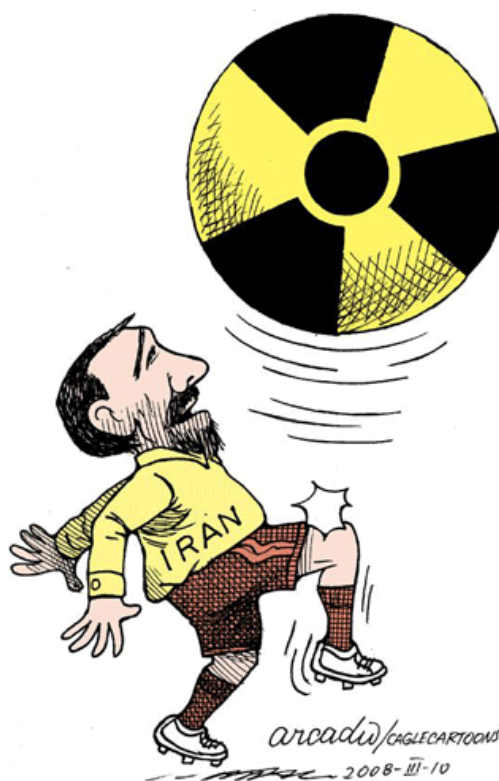
³⁹ Uo. 42-44. o.

hamarosan „elő kell majd ásnia atombombáit az alagsorból”, hogy hiteles legyen a „második csapás” képessége.⁴⁰ Louis Rene Beres, a Purdue Egyetem egyik professzora szerint Izrael nukleáris doktrínájának muszáj lesz alkalmazkodnia a változó stratégiai helyzethez, s elsősorban a kétértelműség politikája szorul átgondolásra. Bár az izraeli atomarzenál létének titokban tartása a „hagyományos” agressziótól, vagy a terrorcselekményektől nem rettentette el a zsidó állam ellenségeit, megfelelő biztosítékul szolgált az egzisztenciális támadásokkal szemben. Napjainkra azonban a stratégiai doktrína felülvizsgálatra szorulhat, hiszen amennyiben Iránnak sikerül atomfegyverre szert tennie, a zsidó államnak rakétavédelmi rendszerének fejlesztésével, és egy hiteles nukleáris elrettentés képességével kell majd megvédenie magát. Ennek érdekében viszont Izraelnek idővel nyilvánosságra kellene hoznia bizonyos nukleáris képességeit, illetve szándékait.⁴¹

4. Nukleáris kétértelműség, iráni módra

Avner Cohen szerint Teherán most bizonyos tekintetben hasonló helyzetben van atomprogramja miatt, mint Izrael az 1960-as években, bár Izraelt sosem szankcionálta a nemzetközi közösség. John F. Kennedy amerikai elnök és Ben-Gurion izraeli miniszterelnök 1961-es találkozásán szóba került az izraeli atomprogram, azaz a dimonai atomreaktor kérdése. Az izraeli miniszterelnök Kennedynek az izraeli atomprogram békés célját firtató kérdésére válaszolva kijelentette, hogy „jelenleg csak békés célú, de nem tudhatjuk, hogy mit hoz majd a jövő... Nem rajtunk múlik... Talán Oroszország nem ad majd bombákat Egyiptomnak, de lehet Egyiptom saját maga is képes lesz majd kifejleszteni azokat”. Ali Laridzsáni, az iráni legfelsőbb nemzetbiztonsági tanács főtitkára, a nukleáris tárgyaló csoport vezetője 2007-ben hasonló kijelentést tett, mikor úgy nyilatkozott, hogy az iráni atomprogram jelenleg csak és kizárólag békés célokat szolgál, ugyanakkor senki sem tudhatja, hogy mi jöhet még a jövőben, s amennyiben Iránt fenyegetés érné, minden lehetőség nyitott. A párhuzam jól látható: a vitatott atomprogramjukat folytató országok az elején még nem határozzák el teljesen, hogy meddig menjenek el nukleáris képességük fejlesztésében, ezzel pedig sokáig bizonytalanságban hagyják az aggódó nemzetközi közösséget.

⁴⁰ BERES, Louis Rene – CHAIN, John T.: *Deterrent and defense against a nuclear Iran*. Haaretz.com, June 27, 2011. < <http://www.haaretz.com/print-edition/features/deterrent-and-defense-against-a-nuclear-iran-1.369769> > Látogatva: 2011.08.20.

⁴¹ BERES, Louis Rene: *Reconsidering Israel's nuclear ambiguity*. Haaretz.com, March 06, 2009. < <http://www.haaretz.com/print-edition/opinion/reconsidering-israel-s-nuclear-ambiguity-1.271558> > Látogatva: 2011.08.20.

„Természetesen a nukleáris létesítményeink békés célokat szolgálnak. Miért kérdezi? - Halál Amerikára és Izraelre”⁴²

Ugyanakkor lényeges eltérések is akadnak a két ország helyzete között, hiszen ma már jóval egyszerűbb atomfegyvert előállítani, mint ötven évvel ezelőtt volt, noha akkor még nem létezett a Teherán kezét ma jogilag megkötő atomsorompó szerződés, melynek értelmében Irán nem építhet atombombát. A jelek szerint Irán a zsidó államhoz hasonlóan szeretné nukleáris képességét kifejleszteni: csendesen, a nukleáris kétértelműség politikájának iráni útját járva. Ez kifejezetten kényelmes lehet Teherán számára, hiszen az atomsorompó szerződés részes államaként szert tehet a nukleáris elrettentés birtoklásának előnyére, s növelheti tekintélyét, miközben csökkentheti a nemzetközi közösséggel való súrlódások mértékét. Irán minden bizonnyal továbbra is azt fogja állítani, hogy atomprogramja békés célokat szolgál, és hogy az atomsorompó szerződés részeseként joga van a nukleáris fűtőanyag előállításához. A kétértelműség iráni politikája komoly politikai kihívása a nemzetközi nukleáris non-prolifерációs rendszernek, azonban sokkal komolyabb kihívás az átlátszatlanságnak legitimitást adó Izrael számára.⁴³ Mindezek mellett megjegyzendő, hogy amerikai hírszerzési források szerint Mahmúd Ahmadinezsád iráni elnök szívesen felfedné az igazságot az iráni atomprogramról, Ali Khamenei ajatollah, Irán legfőbb vallási vezetője azonban – a nemzetközi reakciótól tartva – továbbra is ellenzi a kétértelműség feladását.⁴⁴

⁴² Forrás: < <http://www.peterseljan.com/uploads/AsPlainAs-X.gif> > Letöltve: 2011.10.29.

⁴³ COHEN, Avner: *The nuclear ambiguity route*. *Haaretz.com*, February 12, 2007. < <http://www.haaretz.com/print-edition/opinion/the-nuclear-ambiguity-route-1.212689> > Látogatva: 2011.08.20.

⁴⁴ The Associated Press: *'Ahmadinejad wants to go public with Iran nuclear program'*. 22 July 2011. < <http://www.haaretz.com/news/international/ahmadinejad-wants-to-go-public-with-iran-nuclear-program-1.374741> > Látogatva: 2011.08.17.

5. A 2012-es konferencia esélyei

A közel-keleti atomfegyvermentes övezet létrehozása 1990-óta rendszeresen napirendre kerül az ENSZ-ben és a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség konferenciáin.⁴⁵ Legutóbb az atomsorompó szerződés 2010-es felülvizsgálati konferenciájának záródokumentumában – egyiptomi nyomásra – került rögzítésre egy a Közel-Kelet tömegpusztító fegyvereinek leszereléséről, illetve egy atomfegyver-mentes övezet (MENWFZ) létrehozásáról szóló nemzetközi konferenciasorozat elindítása, a térség valamennyi államának részvételével.⁴⁶ A jelek szerint az Egyesült Államok is az elképzelés megvalósításának oldalára állt, noha nem feltétlenül ért egyet az övezet létrehozásával, és hagyományosan igyekszik megakadályozni, hogy az arab államok nyomást gyakoroljanak a zsidó államra. Az amerikai álláspont a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség (NAÜ) 2010. szeptemberi konferenciáján vált egyértelművé, mikor az Egyesült Államok nem meglepő módon a zsidó államot az atomsorompó szerződéshez való csatlakozásra felszólító határozat ellen szavazott, ugyanakkor értelemszerűen támogatta a 2012-es konferencia megrendezését.⁴⁷ Washington akkor azzal próbálta meggyőzni az arab államokat a NAÜ határozatának elutasításáról, hogy amennyiben továbbra is nyomás alatt tartják Izraelt, hogy csatlakozzon az atomsorompó szerződéshez, a zsidó állam nem fog majd részt venni a 2012-es konferencián.

A közel-keleti tömegpusztító fegyvermentes övezet létrehozásáról megrendezendő csúcstalálkozó körül még sok a kérdőjel, ez idáig csak arról lehet tudni, hogy a konferenciának Finnország ad majd otthont.⁴⁸ Nem igazán tisztázott még sem a koncepció, sem a találkozótartalma sem.⁴⁹ Izrael ráadásul az érdeklődést leszámítva még nem jelezte részvételi szándékát. A zsidó állam távolmaradása esetén viszont értelmetlenné válna az egész konferenciasorozat megrendezése. Márpedig Izrael részvételének esélyét komoly mértékben rontotta, hogy a NAÜ 2011. szeptember 19-23. között megrendezett 55. Általános Konferenciáján elfogadott záró-határozat ismételten felszólította Izraelt az atomsorompó szerződéshez való csatlakozásra.⁵⁰ Izrael és az arab államok közötti ellentéteket bizonyítja, hogy a NAÜ 2011-es konferenciáján a szír nagykövet kijelentette, hogy „óriási katonai atomarzenálja” miatt Izrael fenyegetést jelent a világra. Minderre azután került sor, hogy a zsidó állam egy nappal korábban bírálta Damaszkuszt, amiért nem működik együtt a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség vizsgálatával.⁵¹

Egyes amerikai szakértők korábban úgy érveltek, hogy a konferencia előfeltételeit Izrael saját elvárásai szerint alakíthatná, így a találkozót kedvező lehet a zsidó állam számára. A tárgyalások kereteinek meghatározásával a konferencián sikerülhet felülemelkedni az

⁴⁵ 1990-ben az ENSZ-főtitkár jelentést nyújtott be a Közgyűlésnek a közel-keleti övezet létrehozásának lehetséges lépéseiről, melyet a Közgyűlés el is fogadott. – „Towards a nuclear weapons free zone in the middle east”. UN Document A/45/345 (Sales No. E.91. IX.3)

⁴⁶ The 2010 Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons 3-28 May 2010, *Final Documents*. < <http://www.un.org/en/conf/npt/2010/> > Látogatva: 2011.08.17.

⁴⁷ BBC News: Israel rejects Middle East nuclear talks plan. 29 May 2010. < <http://www.bbc.co.uk/news/10191339> > Látogatva: 2011.08.17.

⁴⁸ Haaretz: *Finland to chair international conference on nuclear-free Mideast*, October 14, 2011. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/finland-to-chair-international-conference-on-nuclear-free-mideast-1.390012> > Látogatva: 2011.10.15.

⁴⁹ LANDAU, Emily B.: Israel and the Proposed 2012 WMDFZ Conference: Framing a Regional Process. INSS Insight No. 221, November 3, 2010. < <http://www.inss.org.il/publications.php?cat=21&incat=&read=4541> > Látogatva: 2011.08.17.

⁵⁰ PÉCZELI Anna: *Megint elmarasztalták Izraelt*. Kitekintő.hu, 2011. szeptember 26. < http://kitekinto.hu/islam/2011/09/26/megint_elmarasztaltak_izraelt/ > Látogatva: 2011.09.29.

⁵¹ Reuters: *Syria accuses Israel of posing 'nuclear threat' to the world*. Haaretz.com, September 21, 2011. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/syria-accuses-israel-of-posing-nuclear-threat-to-the-world-1.385872> > Látogatva: 2011.09.21.

állandó problémát okozó kérdések egy részén, melynek köszönhetően a konferencia akár a 30 éve várt áttörést is elhozhatja.⁵²

Tekintettel a Közel-Keleten az utóbbi hónapokban végbemenő átalakulási folyamatokra, illetve az úgynevezett „arab tavaszra”, az iráni atom- és rakéta programokra, a fegyverzetellenőrzési és leszerelési, illetve a bizalomerősítési intézkedések és az azokról folytatandó párbeszéd egyre fontosabbá válnak. Semmilyen regionális fegyverzetellenőrzési vagy biztonsági kérdésekről szóló tárgyalás nem vezethet igazán eredményre valamennyi közel-keleti állam aktív részvétele nélkül, különös tekintettel Iránra és Szíriára. Damaszkusz korábban már jelezte, hogy Irán távolmaradása esetén is részt venne egy ilyen csúcstalálkozón, Irán esetében azonban még most sem tudni, hogy hajlandó volna-e egy asztalhoz ülni Izraellel. Mindezek mellett ahhoz, hogy a tervezett konferencia valóban megrendezésre kerülhessen, s esetleg eredményesen is zárulhasson, a feleknek először le kellene mondaniuk előfeltételeikről, hogy mindenki hajlandó legyen tárgyalásasztalhoz ülni. Hiszen az elmúlt évtizedek tapasztalatai azt mutatják, hogy a tárgyalások sikerének legfőbb akadályozói a felek által támasztott kölcsönös előfeltételek.

Amano Jukija, a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség (NAÜ) főigazgatója augusztusban még optimistán nyilatkozva kijelentette, hogy jó esélyt lát Izrael és az arab államok közötti tárgyalások megkezdésére a közel-keleti atomfegyvermentes övezet létrehozása érdekében. Az Amano kezdeményezésére november végére tervezett konferencián a résztvevő államok a korábban létrehozott atomfegyvermentes övezeteknek a Közel-Kelet térsége számára releváns tapasztalatait vitatnák meg. Izrael és néhány arab állam jelezte érdeklődését, mivel a konferenciát a párbeszéd megkezdésére és a bizalom erősítésére alkalmas lehetőségnek látják. Amennyiben valóban sor kerül majd erre a csúcstalálkozóra, az az első alkalom lenne 10 év után, hogy Izrael és az arab államok egy asztalhoz ülve veszik sorra a korábbi atomfegyvermentes-övezetek létrehozásának tapasztalatait.⁵³

Összegzés és következtetések

A közel-keleti atomfegyvermentes-övezet ötletével először az iráni sah állt elő 1974-ben Egyiptom támogatásával, ám Izrael évekig tartózkodott az övezet létrehozásának megszavazásától. 1980-ban végül a zsidó állam benyújtotta saját javaslatát, melyben az atomfegyvermentes-övezet létrehozása mellett előbb közvetlen tárgyalások megkezdését indítványozta. Az övezet létrehozásának máig egyik áthidalásra váró akadály, hogy Izrael mindaddig nem hajlandó rábólintani annak létrehozására, amíg nem sikerül összes szomszédjával békét kötnie, valamint elhárítania a regionális biztonsági fenyegetéseket. Azonban Izrael sem tesz meg minden tőle telhetőt a közel-keleti békefolyamat érdekében, az arab államok pedig ráadásul még az izraeli atomarzenál mielőbbi leszereléséhez is ragaszkodnak.⁵⁴ A zsidó állam gyakran hangoztatja, hogy nukleáris politikája csupán elrettentésként szolgál a környező arab államok vegyi- és biológiai fegyvereivel szemben, ezért 1990-ben Egyiptom újabb javaslattal állt elő, melyben atomfegyvermentes-övezet helyett minden tömegpusztító fegyvertől mentes övezet létrehozását szorgalmazta. További javaslatok is születtek, a békefolyamatot elsődlegesnek tekintő Izrael és a lefegyverzést

⁵² LANDAU: i.m.

⁵³ Reuters: *IAEA chief optimistic about making Middle East nuclear-free zone*. *Haaretz.com*, August 19, 2011. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/iaea-chief-optimistic-about-making-middle-east-nuclear-free-zone-1.379589> > Látogatva: 2011.08.20.

⁵⁴ BAUMGART, Claudia - MÜLLER, Harald: *A Nuclear Weapons-Free Zone in the Middle East: A Pie in the Sky?* In: *The Washington Quarterly*, WINTER 2004-05, 28:1, 45–58. o. < http://www.twq.com/05winter/docs/05winter_muller.pdf > Letöltve: 2011.08.17.

követelő arab országok között szünni nem akaró ellentét miatt azonban mindeddig nem sikerült eredményt elérni.⁵⁵

Arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy egy atomfegyvert birtokló ország példája nagy eséllyel szintén tömegpusztító fegyverek kifejlesztésére ösztönzi riválisait, ami könnyen nukleáris fegyverkezési versenyhez vezethet.⁵⁶ A Közel-Keleten ez tulajdonképpen előre borítékolható, hiszen miközben az Arab Liga megismételte a közel-keleti atomfegyvermentes övezet létrehozására tett javaslatát, 2007 novemberében Amr Músza, a Liga főtitkára az izraeli nukleáris arzenál létére, illetve arra hivatkozva, hogy évtizedes erőfeszítések után sem sikerült elérni, hogy Izrael csatlakozzon az atomsorompóhoz, bejelentette, hogy az Arab Liga felszólította minden tagállamát, hogy kezdjen saját nukleáris programba. Egyiptom és az Öböl-menti Együttműködés Tanácsa (GCC) országai jelezték is a Nemzetközi Atomenergia Ügynökségnek, hogy nukleáris program indítását tervezik. Bár az atomsorompó szerződésben rögzített kötelezettségek miatt ezek csak békés természetű, civil programok lehetnek, ha azok keretében a teljes fűtőanyagkört kiépítik, komoly proliferációs veszélyt jelenthetnek.⁵⁷

Mindenképpen megjegyzendő, hogy már volt példa arra, hogy egy nukleáris fegyverekkel rendelkező állam feladta az atomprogramját. Így tett például Dél-Afrika, Kazahsztán, Belorusz és Ukrajna is.⁵⁸ Dél-Afrika példája kiemelendő, hiszen az afrikai állam volt az egyetlen ország, mely megsemmisítette kész atomarzenálját. Fokváros 1993-ban ismerte el, hogy az ország az egyre növekvő szovjet befolyástól tartva az 1970-es években atomprogramot indított, ám az elkészült hat nukleáris töltetet egy félkész hetedikkel együtt 1990-re megsemmisítette, egy évvel később pedig csatlakozott az atomsorompó szerződéshez.⁵⁹

Az izraeli biztonságpolitika egyik alapvető eleme, hogy bár egy nagyobb arab-izraeli háború kitörésének az esélye lecsökkent, folyamatos külső fenyegetést jelent egyrészt az ellenséges környezet, illetve az Izrael elpusztításával fenyegető Irán. Ezért is szokás kiemelni, hogy egyesek szerint Izrael folyamatosan „szunnyadó háborút” vív, így a háborús fenyegetés sosem kerülhet le teljesen a napirendről. A stratégiai cél pedig mindig a nemzet túlélésének a biztosítása volt, lesz, és az is marad. Izrael mindent a biztonsági megfontolásoknak rendel alá, épp ezért az egyik legmodernebb fegyveres erővel rendelkezik, amelyet a legkorszerűbb haditechnikai eszközökkel lát el. Így tehát nehéz marad a helyzet megoldása, amíg Teherán hajlandó nem lesz teljes mértékben együttműködni a nemzetközi közösséggel az atomprogramja körüli vitatott kérdések tisztázásában, illetve változás nem áll be az Izrael-ellenes iráni retorikában. Izrael biztonsága szempontjából sokkal rosszabb volna, ha ellenségei közül néhányan szintén rendelkeznének atomfegyverrel, mint az, ha senkinek sem lenne atombombája. Arról lehet vitatkozni, hogy az izraeli nukleáris elrettentésre mennyire van szükség, tény azonban, hogy Izrael minden háborúját hagyományos fegyverekkel vívta, és győzött. Mindezt figyelembe véve tehát kijelenthető, hogy bár Izrael valószínűleg elsősorban csak propaganda okokból – támogatja egy közel-keleti atomfegyvermentes övezet létrehozását, a megoldások közül továbbra is ez hangzik a legígéretesebben.⁶⁰ Ettől persze még egy

⁵⁵ PÉCZELI Anna: *Middle Eastern Perceptions and Attitudes to the Proposed Nuclear-Weapon-Free Zone*. In: *Grotius*, 2011. 3-4. o.

⁵⁶ United Nations Institute for Disarmament Research (UNIDIR): *Non-Offensive Defense in the Middle East?* B. Möller, G. Däniker, S. Limone & I. Stivachtis. United Nations, May 1998. 65. o.

⁵⁷ N. RÓZSA Erzsébet: *A nukleáris fejlesztések új hullámai az arab világban*. MKI-tanulmányok, 2008/19. 9-10. o. < <http://www.kulugyiintezet.hu/pub/displ.asp?id=MLVELA> > Letöltve: 2011.10.08.

⁵⁸ UNIDIR: *Non-Offensive Defense in the Middle East?* 66. o.

⁵⁹ FORGÁCH Veronika: *Vitatató múlt, bizonytalan jövő. Az atomsorompó-rendszer kihívásai*. In: *Grotius*, 2007. február. 3. o. < <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=HQPECH> > Letöltve: 2011.07.08.

⁶⁰ UNIDIR: *Non-Offensive Defense in the Middle East?* 68. o.

poszt-proliferációs Közel-Kelet is instabil maradna, tekintettel a régió sajátos kiszámíthatatlanságára.

Források

1. BAUMGART, Claudia - MÜLLER, Harald: *A Nuclear Weapons-Free Zone in the Middle East: A Pie in the Sky?* In: *The Washington Quarterly*, WINTER 2004-05, 28:1, 45–58. o. < http://www.twq.com/05winter/docs/05winter_muller.pdf > Letöltve: 2011.08.17.
2. BBC News: *Israel rejects Middle East nuclear talks plan*. 29 May 2010. < <http://www.bbc.co.uk/news/10191339> > Látogatva: 2011.08.17.
3. BERES, Louis Rene - CHAIN, John T.: *Deterrent and defense against a nuclear Iran*. *Haaretz.com*, June 27, 2011. < <http://www.haaretz.com/print-edition/features/deterrent-and-defense-against-a-nuclear-iran-1.369769> > Látogatva: 2011.08.20.
4. BERES, Louis Rene: *Reconsidering Israel's nuclear ambiguity*. *Haaretz.com*, March 06, 2009. < <http://www.haaretz.com/print-edition/opinion/reconsidering-israel-s-nuclear-ambiguity-1.271558> > Látogatva: 2011.08.20.
5. COHEN, Avner – MILLER, Marvin: *Bringing Israel's Bomb Out of the Basement*. In: *Foreign Affairs*, September/October 2010. Volume 89, Number 5. 30-44. o. < <http://www.foreignaffairs.com/articles/66569/avner-cohen-and-marvin-miller/bringing-israels-bomb-out-of-the-basement?page=show> > Látogatva: 2011.08.17.
6. COHEN, Avner: *The nuclear ambiguity route*. *Haaretz.com*, February 12, 2007. < <http://www.haaretz.com/print-edition/opinion/the-nuclear-ambiguity-route-1.212689> > Látogatva: 2011.08.20.
7. *Federation of American Scientists: Nuclear Weapons-Israel*: < <http://www.fas.org/nuke/guide/israel/nuke/> > Látogatva: 2011.09.03.
8. FORGÁCH Veronika: *Vitatható múlt, bizonytalan jövő. Az atomsorompó-rendszer kihívásai*. In: *Grotius*, 2007. február. < <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=HQPECH> > Letöltve: 2011.07.08.
9. GAZDIK Gyula: *Izrael biztonságpolitikája a békefolyamat tükrében*. In.: *Új honvédségi szemle: a Magyar Honvédség központi folyóirata*, LVII. évfolyam, 12. szám, 2003. december. 35-49. o.
10. *GlobalSecurity.org: Nuclear Weapons Stockpile-Israel*: < <http://www.globalsecurity.org/wmd/world/israel/nuke-stockpile.htm> > Látogatva: 2011.09.03.
11. GYENE Pál - HARANGOZÓ Dániel: *A közép-ázsiai atomfegyvermentes-övezet*. In: *Nemzet és biztonság: biztonságpolitikai szemle*, IV. évfolyam, 6. szám, 2011. július, 51-63. o.
12. LANDAU, Emily B.: *Israel and the Proposed 2012 WMDFZ Conference: Framing a Regional Process*. INSS Insight No. 221, November 3, 2010. < <http://www.inss.org.il/publications.php?cat=21&incat=&read=4541> > Látogatva: 2011.08.17.
13. N. RÓZSA Erzsébet: *A nukleáris fejlesztések új hullámai az arab világban*. MKI-tanulmányok, 2008/19 < <http://www.kulugyiintezet.hu/pub/displ.asp?id=MLVELA> > Letöltve: 2011.10.08.
14. *Nuclear-Weapons-Free Zones: Comparative Chart. Inventory of International Nonproliferation Organizations and Regimes Center for Nonproliferation Studies Last Updated: 5/5/2011*. < http://www.nti.org/e_research/official_docs/inventory/pdfs/apmnwfc.pdf > Letöltve: 2011.09.01.
15. PÉCZELI Anna: *Közel-Kelet leszere*. *Kitekintő.hu*, 2011. augusztus 14. < http://kitekinto.hu/iszlam/2011/08/14/kozel-kelet_leszere/ > Látogatva: 2011.08.17.
16. PÉCZELI Anna: *Megint elmarasztalták Izraelt*. *Kitekintő.hu*, 2011. szeptember 26. < http://kitekinto.hu/iszlam/2011/09/26/megint_elmarasztaltak_izraelt/ > Látogatva: 2011.09.29.
17. PÉCZELI Anna: *Middle Eastern Perceptions and Attitudes to the Proposed Nuclear-Weapon-Free Zone*. In: *Grotius*, 2011. < <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=TGPRVE> > Letöltve: 2011.07.08.

18. PRAWITZ, Jan – LEONARD, James F.: *A Zone Free of Weapons of Mass Destruction in the Middle East* (UNIDIR/96/24). United Nations Institute for Disarmament Research, New York, 1996.
19. PRAWITZ, Jan: *A Note on the Proposed Zone Free of Mass Destruction in the Middle East*. Presented to the 2nd Conference on The Middle East Weapons of Mass Destruction Free Zone, London, 17-18 September 2007. < <http://www.cisd.soas.ac.uk/Editor/assets/wmdfzme%20%20prawitz%20070917%20rev.doc> > Letöltve: 2011.08.17.
20. Reuters: *IAEA chief optimistic about making Middle East nuclear-free zone*. Haaretz.com, August 19, 2011. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/iaea-chief-optimistic-about-making-middle-east-nuclear-free-zone-1.379589> > Látogatva: 2011.08.20.
21. Reuters: *Syria accuses Israel of posing 'nuclear threat' to the world*. Haaretz.com, September 21, 2011. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/syria-accuses-israel-of-posing-nuclear-threat-to-the-world-1.385872> > Látogatva: 2011.09.21.
22. Russian Foreign Intelligence Service: *Report of the Proliferation of Weapons of Mass Destruction*, Moscow, 1993. In.: *Journal of Palestine Studies* (JPS), Vol. 22, no. 4, 1993/4. 135. o.
23. SHULTZ, George P. – PERRY, William J. – KISSINGER, Henry A. – NUNN, Sam: *A World Free of Nuclear Weapons*. In: *Hoover Digest*, 2007 no. 1, January 30, 2007. < <http://www.hoover.org/publications/hoover-digest/article/6109> > Látogatva: 2011.10.06.
24. The 2010 Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons 3-28 May 2010, *Final Documents*. < <http://www.un.org/en/conf/npt/2010/> > Látogatva: 2011.08.17.
25. The Associated Press: *'Ahmadinejad wants to go public with Iran nuclear program'*. 22 July 2011. < <http://www.haaretz.com/news/international/ahmadinejad-wants-to-go-public-with-iran-nuclear-program-1.374741> > Látogatva: 2011.08.17.
26. United Nations Institute for Disarmament Research (UNIDIR): *National Threat Perceptions in the Middle East*. Research Paper N° 37, Geneva, September 1995.
27. United Nations Institute for Disarmament Research (UNIDIR): *Non-Offensive Defense in the Middle East?* B. Møller, G. Däniker, S. Limone & I. Stivachtis. United Nations, May 1998.
28. Wisconsin Project on Nuclear Arms Control: *Israeli Nuclear Program Pioneered by Shimon Peres*. The Risk Report, Volume 2, Number 4, July-August 1996. < <http://www.wisconsinproject.org/countries/israel/Israel-nuclear-peres.html> > Látogatva: 2011.10.29.

Nemzetközi szerződések és ENSZ dokumentumok

1. ENSZ Közgyűlés határozata, UN Document A/RES/1665 (XVI) *Prevention of the wider dissemination of nuclear weapons*. 4 December 1961. < <http://daccess-ods.un.org/TMP/8673547.5063324.html> > Letöltve: 2011.09.15.
2. UN Document A/RES/3263 (XXIX). *Establishment of Nuclear-Weapon-Free Zone in the Region of the Middle East*. 9 December 1974 < <http://daccess-ods.un.org/TMP/3863121.56915665.html> > Letöltve: 2011.09.15.
3. UN Document A/RES/3472 B (XXX). *Comprehensive study of the question of nuclear-weapon-free zones in all its aspects*. 11 Dec. 1975. < <http://daccess-ods.un.org/TMP/4986815.45257568.html> > Letöltve: 2011.09.15.
4. UN Documents A/RES/2373 (XXII). *Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons*. 12 June 1968 < <http://daccess-ods.un.org/TMP/4997492.13457108.html> > Letöltve: 2011.09.05.
5. UN Documents S/RES/255. 19 June 1968. < <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/248/36/IMG/NR024836.pdf?OpenElement> > Letöltve: 2011.09.15.